

Oponentský posudek na habilitační práci

Název práce: Silné a slabé stránky produktové biovertikály (regionální analýzy)
Autorka práce: Ing. Hana Doležalová, Ph.D.

Předmět práce, cíl a struktura

Předložená habilitační práce se věnuje produkci a spotřebě biopotravin z ekonomického úhlu pohledu. Text je relativně rozsáhlý (čítá 235 stran a dalších přibližně 40 stran tvoří doplňkové materiály). Rozsah práce i podrobnost zpracování prozrazuje silný zájem autorky o sledované téma.

Účelem práce je prozkoumat jednotlivé části produktové vertikály (od produkce až po spotřebu) v sektoru ekologického zemědělství na regionální úrovni. Specifickým cílem práce je „poskytnout komplexní regionální analýzu produktové biovertikály, formulovat silné a slabé stránky, příležitosti a ohrožení pro její hlavní segmenty“ (s. 88).

Práce je standardně členěna na část teoretickou (která zabírá přibližně 35 % textu) a část empirickou (která zabírá přibližně 50 % textu). Na empirickou část navazuje shrnující hodnocení a formulace doporučení. Text je na konci doplněn rozsáhlými přílohami.

Teoretická část (literární rešerše)

Konceptuální rámec práce je sestaven na základě literární rešerše. Autorka se opírá především o akademické publikace, výzkumné zprávy, odborné texty, legislativní dokumenty a dokumenty organizací veřejné správy (typicky Ministerstvo zemědělství ČR). Silnou stránkou prezentované teoretické části je její rozsah a pečlivé zpracování. Přesto lze vytknout několik bodů, které dle mého soudu snižují celkovou kvalitu textu.

Některé číselné údaje prezentované v textu nejsou aktuální. Statistické údaje o vývoji ekologického zemědělství ve světě (s. 19) mohly být vztaženy k roku 2016 namísto roku 2015. Údaj o počtu farem v ekologickém zemědělství v ČR lze přímo považovat za zastaralý, neboť se vztahuje k roku 2014, přičemž přehled ekologických subjektů v ČR je pravidelně aktualizován na stránkách MZe ČR.

U některých částí textu nebylo zřejmé, odkud jsou převzaty, resp. na základě čeho autorka argumentuje. Tuto otázku si čtenář položí zejména v případě zásadních faktů prezentovaných v textu. Jedním z příkladů je třeba sporná věta: „Bez dotací jsou ekofarmy, ale i konvenční farmy ztrátové, avšak ekofarmy vykazují vyšší ztráty než konvenční zemědělství“ (s. 32), u které není uveden zdroj. Podobně na str. 50, kde jsou prezentována zásadní tvrzení o rozšíření toxických látek v potravinách opět bez uvedení zdroje. Anebo údaje o situaci na trhu biopotravin (str. 64), kde také chybí přesnější odkazy na prameny, ze kterých statistiky pocházejí.

Na jiném místě práce (str. 25) jsou zdroje uvedeny jednoduchou zkratkou: „Následující kapitoly 2.1.10 a 2.1.11 jsou zpracovány na základě [...]“ a dále následuje soupis čtyř zdrojů od různých autorů, přičemž v textu samotném není možné tyto autory později identifikovat.

Jiné pasáže teoretické části dle mého soudu problematicky přebírají rozsáhlé úryvky primárních dokumentů. Například podkapitoly *Cíle ekologického zemědělství* (s. 12) a *Zásady* (s. 15) jsou přímo převzaty z Nařízení Rady, přičemž převzatý text zabírá několik stran předložené práce. Podobně podkapitola *Principy* (s. 12-14) je převzata z webových stránek organizace IFOAM, anebo zajímavé údaje o světovém ekologickém zemědělství (str. 20), které jsou přímo převzaty z výroční zprávy IFOAM a to včetně grafiky, dále potom popis distribučních cest (str. 36), který je převzat z odborné příručky pro ekologické zemědělce. Tento způsob práce se zdrojovými dokumenty je z mého pohledu nestandardní.

Z obsahového hlediska bych teoretické části vytkl jistou nevyváženost. Přestože má práce ve svém titulu sousloví „produktová biovertikála“, tento objekt jako takový není v práci blíže popsán. Absence tohoto základní vymezení, respektive kontextu sledovaného problému, se potom negativně promítá do celkového zpracování empirické části (viz níže).

Použité metody

Vlastní empirická část práce je velice členitá a obsahuje několik druhů šetření na různých objektech. Tomu odpovídá i popis použitých metod. Dle mého soudu je však zbytečné v popisu použitých metod vysvětlovat, co je výzkumná otázka a hypotéza (s. 88), anebo definovat účel literární rešerše (s. 91), popisovat obecné výzkumné metody a techniky (str. 99) a stejně tak statistické procedury (s. 101). Jsem přesvědčen, že metody, které autorka ve své práci použila, spadají do skupiny známých a široce akceptovaných vědeckých postupů, a tudíž je není třeba „hájit“ dlouhým metodologickým pojednáním.

Paradoxně však v části o použitých metodách chybí klíčové informace o vlastním empirickém šetření, které přímo snižují odbornou úroveň práce. Pro posouzení celkové kvality analyzovaných dat by bylo dle mého soudu na místě uvést konkrétní a podrobnou informaci o dotazníkovém šetření spotřebitelů. V šetření autorka pracovala se vzorkem 1100 respondentů. V empirické části se lze dočíst, že struktura vzorku kopíruje základní populaci (str. 186), není však zřejmé, jak se to stalo. Jednalo se o kvótní výběr nebo jiný druh pravděpodobnostního výběru? Tuto informaci přitom považuji důležitou pro posouzení kvality šetření, kvality získaných dat a validity poznatků z nich vytvořených.

I u dalších šetření považuji prezentované informace o postupu výzkumu za nedostatečné. Šetření na farmách kombinovalo různé techniky sběru dat. Jak například tento postup ovlivnil získaná data? U šetření v prodejnách obchodních řetězců není zřejmé, jestli se jednalo o dotazování anebo pozorování a v prodejnách zdravé výživy (s. 178), kde není zřejmé, kdo přesně byl objektem dotazování - vedoucí prodejny, majitel anebo prodavač?

Navzdory rozsáhlým přílohám práce nedokládá konkrétní podobu použitých dotazovacích nástrojů (dotazník, protokoly pro osobní rozhovory, záznamové archy z pozorování). Tyto materiály by přitom mohly osvětlit podstatné informace týkající se provedených šetření a celkově zvýšit důvěryhodnost výzkumu.

Za problematické také považuji adekvátnost výběru z hlediska jeho velikosti. To se týká zejména šetření na farmách (str. 153). V základním souboru bylo 312 jednotek, přičemž 254 nebylo zahrnuto do šetření. Analyzovaná data tak pokrývají tak necelou pětinu základní populace. Autorka přitom neuvádí, jak tato skutečnost ovlivňuje kvalitu dat ze statistického pohledu, s ohledem na to, že za hraniční úroveň je považována alespoň 50% míra návratnosti. Za problematické považuji především absenci informací, které by tento postup vysvětlovaly. A to se týká také šetření u škol.

Empirické šetření a závěry

Empirické šetření je velice členité. Na úrovni prvovýroby obsahuje dvě výzkumné akce: (1) zaměřené na ekologickou produkci a dále (2) na postoje farmářů. Na úrovni prodeje zahrnuje (3) pozorování v prodejnách a (4) dotazování prodejců. A na úrovni spotřeby (4) šetření spotřebitelských preferencí, (5) cenovou analýzu a (6) postoje zástupců škol včetně rodičů dětí, které je navštěvují.

Šíře tohoto empirického záběru je bezesporu impozantní. Dle mého názoru se však tento rozsáhlý záběr šetření negativně promítl do celkového zpracování práce. S ohledem na chybějící konceptualizaci „biovertikály“ se jedná o šetření několika oddělených částí ekologického odvětví (produkce, prodeje, spotřeby) bez jakékoliv návaznosti. Z analýzy tak není zřejmé, proč nahlížet na jednotlivé části jako na vertikálu (tj. systém propojených prvků), když na sebe jinak nenavazují a nejsou geograficky ani časově propojeny.

Samotné zpracování primárních dat je spíše popisné než analytické. Z textu se dozvíme velice podrobné informace o množství a způsobu odbytu všech komodit produkovaných v ekologickém režimu v Jihočeském kraji, ale chybí zde jakékoli vysvětlení, co to znamená, v čem je získaný údaj důležitý, či problematický pro fungování celé vertikály.

Nejvíce patrný je tento aspekt při vyhodnocení spotřebitelských šetření. Autorka pracovala s pěti-bodovými škálami (bez bližšího vysvětlení viz str. 186). Kvantitativní analýza však byla omezena na použití popisných statistik, navzdory tomu, že získaná data kardinálních proměnných mohla být analyzována pokročilejším způsobem tak, aby byly osvětleny alespoň základní vztahy (kdo si co kupuje a proč) a ty následně ověřeny standardním statistickým testováním.

Prezentovaná SWOT analýza je velice podrobně zpracovaná. Pro posouzení celkové situace by však dle mého názoru bylo na místě oddělit prvovýrobu a zpracování.

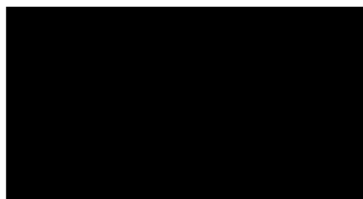

Některé údaje prezentované ve SWOT analýze považuji za diskutabilní. Samotnou debatu o této důležité části habilitační práce však bude vhodnější rozvinout při osobní prezentaci před Vědeckou radou.

Závěrečné hodnocení

Předložená habilitační práce ing. Hany Doležové obsahuje řadu zajímavých informací o ekologickém zemědělství. Za její silnou stránku považuji široké zaměření a ambiciózní cíl popsat celou produktovou vertikálu. Za slabou stránku považuji výše popsané aspekty provedené literární rešerše, jakož i nedostatečně odůvodněný postup empirického šetření a některé aspekty jeho realizace.

S ohledem na výše uvedené podrobnosti z pozice oponenta jmenovaného pro posouzení dané habilitační práce předloženou habilitační práci hodnotím záporně.

doc. Mgr. Ing. Lukáš Zagata, Ph.D.
Katedra humanitních věd
Provozně ekonomická fakulta
Česká zemědělská univerzita v Praze

O p o n e n t s k ý p o s u d e k

habilitační práce Ing. Hany Doležalové, Ph.D. „Silné a slabé stránky produktové biovertikály (regionální analýzy)“

a) Aktuálnost tématu habilitační práce

Uplatňování ekologických hledisek se dostává do popředí v různých oblastech našeho života. Jednou z oblastí, kde uplatnění ekologických hledisek má obzvlášť velký význam, je zemědělství, navazující zpracovatelský průmysl i odbyt produktů koncovým spotřebitelům. Habilitační práce svým zaměřením na tyto základní články v oblasti „biovertikály“ je aktuální, je v souladu s všeobecně akceptovaným udržitelným rozvojem a s obecným požadavkem na ochranu životního prostředí.

b) Splnění stanovených cílů

Práce si klade za svůj hlavní cíl vymezení slabých a silných stránek, příležitostí a ohrožení základních oblastí biosystému, tedy v podstatě provedení SWOT analýzy a celkové zhodnocení tohoto systému v rámci Jihočeského kraje. Cíl práce by měl ale zahrnovat nejen zhodnocení zjištěných skutečností, ale i případné návrhy pro udržení či zlepšení zjištěného stavu.

Pro naplnění stanoveného cíle byly formulovány výzkumné otázky zaměřené na základní články „biovertikály“, za které je v práci považováno ekologické zemědělství, biotrh a spotřeba biopotravin. Komoditní vertikály však zahrnují i oblast zpracování. Proč nebyla tato oblast do analýz zahrnuta?

K jednotlivým otázkám bylo stanoveno celkem 11 hypotéz. Jejich počet je sice velký, mají však svou logiku. Postupně byly v práci ověřovány a vedly k zodpovězení stanovených otázek. Lze tak konstatovat, že cíl práce tak jak byl formulován, byl naplněn.

c) Zvolené metody řešení

Kap. 3.3 nazvaná Metodický postup velmi přehledně uvádí jednotlivé kroky, kterými je naplňován stanovený cíl práce. Poněkud nadbytečná pozornost je v této kapitole věnována oblasti použitých vědeckých metod, které jsou uvedeny spíše popisným způsobem, z něhož není zřejmé, které metody a k jakému účelu byly v práci použity.

Připomínku je třeba uvést k tomu, že v habilitační práci jsou uváděny výsledky různých dotazníkových šetření, v práci však dotazníky chybí, pouze jsou postupně vyhodnocovány jednotlivé otázky kladené zřejmě respondentům v dotaznících.

Dotaz lze mít k tomu, zda jednotlivé v práci stanovené hypotézy byly při závěrečném hodnocení nějakým způsobem ověřovány?

d) Výsledky disertační práce

Po zpracování literární rešerše, která se zaměřuje na ekologické zemědělství, formy odbytu bioprodukce a na biopotraviny nejen v České republice, ale i ve vybraných státech, následují vlastní výsledky analýz zpracovaných autorkou práce. Jsou uvedeny v kap. 4 označené jako Situační analýza ekologického zemědělství a trhu biopotravin (Jihočeský kraj). Je zpracována podrobně, obsahuje však pouze konstatování zjištěného stavu. Vhodně je uvedeno vždy shrnutí, které zpřehledňuje hlavní zjištění dříve až mnohdy podrobně uváděných skutečností. V návaznosti na stanovené výzkumné otázky je postupně analyzováno ekologické zemědělství, prodej biopotravin a spotřeba biopotravin. K uvedeným výsledkům lze mít některé dotazy či připomínky:

- Ve stanovených hypotézách jsou uváděna různá %, u nichž není zřejmé, jakým způsobem byla tato % stanovena? Např. H 1: Na trhu končí minimálně 60 % rostlinné a 80 % živočišné produkce z jihočeských farem. Obdobně jsou % uváděna i u další hypotéz.
- Ztotožňuje se autorka s názorem uváděným některými respondenty dotazníkového šetření, že jedním z důvodů ekologického hospodaření je méně práce?
- Na s. 180 v dotazu na kvalitu prodávaných biopotravin neshledávali prodejci výrazný rozdíl mezi kvalitou českých a zahraničních potravin. Jakým způsobem dle názoru autorky kvalitu potravin posuzovali?
- Na s. 188 je uvedeno, že zásadní otázkou pro podporu prodeje biopotravin je v ČR stále způsob informování spotřebitelů. Zjistila autorka některé náměty pro tuto oblast, kterých lze využít ze zahraničních zkušeností?
- Jak byla položena otázka na aktivní zájem spotřebitelů o biopotraviny? Opět se ukazuje problém chybějícího dotazníku.
- V práci je uvedeno, že velkou slabinou jihočeského ekologického zemědělství je prodej bioprodukce na zahraniční trhy. U rostlinné bioprodukce je to dokonce 92,8 %. V čem vidí autorka hlavní příčiny tohoto stavu?

- Významnou bariérou nákupu biopotravin je jejich vysoká cena. Ochota spotřebitelů nakupovat biopotraviny za vyšší cenu je však odvislá i od příjmu spotřebitelů. Zabývala se autorka i těmito souvislostmi?

Celá kap. 5 je zaměřena na závěrečné vyhodnocení stanovených hypotéz a na zodpovězení formulovaných výzkumných otázek. Jsou zde provedeny velmi důkladně SWOT analýzy ekologického zemědělství, prodeje bioprodukce a spotřeby biopotravin, kde je uvedena řada námětů pro posílení dalšího rozvoje. V silných stránkách ekologického zemědělství je uvedena významná dotační podpora, ve slabých stránkách naopak demotivující dotační politika. Může autorka blíže vysvětlit?

Doporučení v kap. 5.3, kterých je opět celá řada, jsou plně využitelné v praxi. I když jsou doporučení formulovaná pro Jihočeský kraj, mohou mít celorepublikovou platnost, neboť s problémy řešenými v habilitační práci se lze setkat i v ostatních krajích České republiky.

V doporučeních je, mimo jiné, zmíněno i snižování celkové závislosti farem na dotační podpoře. Lze odhadnout, zda bude mít realizace tohoto doporučení dopad např. na strukturu rostlinné či živočišné produkce těchto farem? Uvedená doporučení jsou platná pro Jihočeský kraj či vycházejí z analýzy ekologického zemědělství ČR 2011 – 2015 uvedené v příloze č. 4?

e) Formální úprava a jazyková úroveň

Po stránce formální a jazykové je práce zpracovaná na velmi dobré úrovni. Autorka využívá odpovídající odborné názvosloví, disertační práce je zpracována přehledně, systematicky, na požadované vědecké úrovni.

Závěr

Předložená habilitační dokladuje vědeckou i odbornou erudici Ing. Hany Doležalové, Ph.D. Cíl práce, tak jak byl stanoven, byl naplněn. Výklad je z hlediska nároků na habilitační práce odpovídající. Struktura práce i rozsah jednotlivých kapitol je přiměřený jejich významu. Autorka pro dosažení vytyčených cílů použila adekvátních metod.

Se zřetelem na celkově kladné hodnocení habilitační práce, použitých metod i dosažených výsledků, doporučuji předloženou habilitační práci k obhajobě a na základě úspěšné obhajoby navrhuji udělit Ing. Haně Doležalové, Ph.D. vědecko-pedagogický titul **d o c e n t**.

V Brně dne 30. prosince 2017

prof. Ing. Iva Živělová, CSc.
FRRMS MENDELU

Prof. Ing. Jan Váchal, CSc.
JU v Českých Budějovicích
Zemědělská fakulta
Studentská 1668
37005 České Budějovice

OPONENTNÍ POSUDEK

habilitační práce

„Silné a slabé stránky produktové biovertikály (regionální analýzy)“

předložené **Ing. Hanou Doležalovou, Ph.D.**

v rámci habilitačního řízení na Ekonomické fakultě JU v Českých Budějovicích

Na základě pověření doc. Ing. Miloslava Lapky, CSc., proděkana EF JU v Českých Budějovicích doručeného dne 28.12.2017 přikládám posudek výše uvedené habilitační práce.

Úvodní konstatování

Přijal jsem roli oponenta na habilitační práci předloženou *Ing. Hanou Doležalovou, Ph.D.* s vědomím náročnosti a zodpovědnosti při jeho zpracování. Jsem přesvědčen, že zvolená problematika je nosnou problematikou jak v rámci celého agrokomplexu, tak i v oblasti zdravé výživy obyvatelstva. To dokumentuje zejména druhá kapitola a pak následně dosažené výstupy z řešení. Text habilitační práce jsem podrobně prostudoval, je značně rozsáhlý jak textově, tak obsahem tabulek, grafů a příloh. Domnívám se, že některé části práce mohly být méně rozsáhlé, o to více konkrétní s vyšším obsahem vlastních vědeckých výstupů. Samotné zpracování svědčí o seriózním a poctivém přístupu autorky ke zpracování, jedná se o práci intenzivně se zabývající daty, zdroji a odkazy. Autorka musela prostudovat velké množství tuzemské i zahraniční literatury a velké množství faktů. Prokázala, že se v nich orientuje a vhodně je používá.

V rámci této části si dovoluji připojit poznámku k samotnému názvu práce. V názvu jsou uvedeny silné a slabé stránky produktové biovertikály, snad by bylo vhodnější doplnit v oblasti ekologického zemědělství, na str. 88 je správně uvedeno, že předmětem (spíše cílem) habilitační práce je situační analýza produktové biovertikály, tomu odpovídají i použité metody (např. SWOT, PEST). Z uvedených metod, kdy situační analýza jich využívá mnohem více, je zřejmé, že se spíše jedná o postavení produktové biovertikály v rámci celého zemědělského agrosystému v Jihočeském regionu. Doporučuji při vlastní obhajobě blíže specifikovat samotnou kategorii produktové biovertikály, uvést citace autorů, neboť tento termín není běžně používán v rámci regionálních analýz. Za zamyšlení stojí v názvu práce i v závorce uvedené regionální analýzy. Je skutečností a výzkumnou zvyklostí, že předmětem regionálních analýz je hodnocení prostorově vázaných (resp. územně definovaných) souborů dat o nejrůznějších sociálně ekonomických, ale i fyzicko-geografických jevech či procesech. Přirozeně jsou zpracovány regionální analýzy zemědělství za celou ČR i za příslušné kraje, ty pak mají značně odlišnou strukturu, obsah, použité metody, samotné výstupy z analýz i jinou formu a prezentaci. Habilitační práci považuji v určitém smyslu za novostní pohled a přístup na ekologické zemědělství v Jihočeském regionu, a proto lze pochopit hledání vhodných přístupů k řešení

tohoto mimořádně náročného, rozsáhlého a podle mého názoru možnosti jednoho řešitele přesahujícího řešitelského zadání.

V této úvodní části bych rád současně uvedl, že jsem požádal autorku habilitačního spisu o osobní setkání za účelem prodiskutování některých problematik souvisejících se zpracováním habilitační práce. Některé mé dotazy a připomínky, které se týkaly zejména zaměření a struktury práce, volby metod, použitých informačních zdrojů apod. jsem měl možnost osobně prodiskutovat a zohlednit později v mém přiloženém posudku. Mimo jiné jsem měl také možnost seznámit se s důvody volby zaměření práce, které mě po prvním prostudování práce značně překvapilo, neboť jmenovanou dlouhodobě považuji za vysoce fundovanou v oblasti managementu jakosti a kvality.

Aktuálnost problematiky habilitační práce

O aktuálnosti a zejména celospolečenském významu problematiky, jakou je analýza produktové biovertikály v oblasti ekologického zemědělství, resp. ekologických potravin nelze pochybovat. Významnost, v jistém slova smyslu novost předložené práce spočívá v podrobné analýze stavu ekologického zemědělství a jeho produkce v Jihočeském regionu. Pokud je mi známo, takto podrobná analýza nebyla dosud za Jihočeský kraj zpracována. Je skutečností, že provedená analýza si vyžádala několikaleté úsilí poctivé práce zejména při sběru vstupních informací jak dotazníkového, tak statistického charakteru. Hloubka a rozsah této analýzy je značně rozsáhlá, využity byly i další databáze, zejména VÚEZ Praha. Nabízí se myšlenka, zda je v možnostech jedné řešitelky pojmout takto široce zaměřenou habilitační práci, když v práci nezůstalo převážně jen u popisu pozitivních a záporných stránek produktové biovertikály. Publikáční výstupy autorky uvedené v použité literatuře habilitační práce svědčí o dlouhodobějším zaměření autorky na tuto problematiku, přestože její původní výzkumné zaměření lze spojovat spíše s jinou tematikou. Z tohoto pohledu jsem očekával v habilitační práci výraznější profilaci na problematiku jakosti produktů, certifikační problematiku, označení produktů, tedy na problematiku Managementu kvality a environmentu.

Zvolené vědecké metody zpracování

Této problematice je věnována část práce 3.4. Předně bych chtěl upozornit, že v této povinné části habilitační práce se popisují skutečně využití metody výzkumu. Musím konstatovat, že autorka tuto část pojala spíše jako rešeršní zpracování a ani opakovaným prostudováním nelze jednoznačně určit, které metody autorka skutečně v práci využila. Proto požaduji u obhajoby toto upřesnit. Vyskytují se zde i některé nepřesnosti. Např. na str. 105 jsou uvedeny Metody strategické analýzy, navíc i nepřesně jak u metody SWOT i PESTLE analýzy, tak i význam získaných výstupů (první určuje pozici ekologického zemědělství v agrárním sektoru, druhá pak podmínky různých oblastí podmiňující rozvoj ekologického zemědělství). Na str. 107 se hovoří o situační analýze ekologického zemědělství, což lze považovat za přínosný postup, některé následující pasáže jsou spíše popisného, statistického charakteru. K povinné struktuře práce náleží přesně vymezený cíl práce (str. 88), vymezené výzkumné hypotézy a postup vlastního řešení. Cíl práce je správně vymezen v souladu s názvem práce, obávám se však, že

ne zcela reálně s ohledem na možnosti jedné řešitelky. Zaměření práce naznačuje nutnost týmového řešení a zpracování. Vymezené hypotézy práce považuji za věcně správně stanovené a respektující zaměření i cíle práce, rovněž i zde dávám na zvaženou, zda by nebylo vhodné vymežit jejich redukováný počet s vertikální specifikací u zvolené problematiky.

Zhodnocení dosažených výsledků z hlediska jejich vědeckého přínosu

Přes již uvedené připomínky uvedené v další části mého posudku si dovoluji shrnout hlavní přínosy práce:

- Přes částečně popisný charakter kap. 4 (Situační analýza) nebyla dosud pro oblast ekologického hospodaření pro Jihočeský region v tomto rozsahu tato analýza zpracována, její zpracování si nesporně vyžádalo mnohaleté úsilí a je to velmi cenný odrazový můstek a datová základna pro zpracování obdobně zaměřených prací.
- V zásadě byla při řešení dodržena produktová biovertikála, což je vědecky správný a jedině možný přístup s dílčími, velmi cennými výstupy.
- Za kvalitní a výzkumně cenné považuji kap. 5 (Vyhodnocení analýz a formulace závěrů jako celek), ze které vyplývá i postavení ekologického zemědělství v rámci celého zemědělského systému v Jihočeském regionu.
- Část 5.1 (Hodnocení výzkumných otázek a hypotéz) přináší nové, cenné poznatky v problematice výroby - distribuce i spotřeby biopotravin. Zde vidím největší zdroj pro publikační aktivity řešitelky, které mají v řadě případů novostní charakter. Tuto část práce považuji za nejvíce zdařilou a rozhodující pro mé kladné hodnocení práce jako celku.
- S přínosem práce, část 5.4 lze souhlasit, snad by bylo při obhajobě vhodné vysvětlit pojem přínos pro praxi, tedy jakou? (podnikovou primární – zpracovatelskou – řídicí - správní, u pedagogické práce budou výsledky zcela určitě využitelné, obdobně při samotné výuce studentů) Co zde postrádám je využití výstupů z práce v oblasti vědeckovýzkumné?
- Doporučuji, aby při vlastní obhajobě byly stručně shrnuty vědecké přínosy práce, nové vědecké poznatky a jejich komparace s dalšími tuzemskými a zahraničními obdobně zaměřenými výzkumnými aktivitami.

K výsledkům a využití práce

Autorka v práci prezentuje výstupy z vlastního výzkumu nebo z výzkumu týmového charakteru. Tak, jak je široký záběr habilitačního spisu, je i široké spektrum uvedených výstupů. Je vhodné pro potřebu habilitačního řízení heslovitě zpracovat přehled hlavních výstupů jak teoretické povahy, tak i výstupy s praktickou možností využití s provázaností na zpracované soubory návrhů a opatření pro uživatelskou praxi se specifikací na jednotlivé navrhované oblasti využití. Autorka významné výstupy uvedla v závěru práce. Zpracování celkového, souhrnného přehledu strukturovaného podle jednotlivých problémových okruhů by nesporně zvýraznilo a podtrhlo význam a hodnotu dosažených výsledků. V rozsáhlém textu práce se tyto cenné

poznatky často ztrácí, což je ke škodě samotné práce. Při obhajobě by bylo vhodné podobně vypracovaný přehled o nových poznatcích s vazbou na jejich využití stručně prezentovat.

Formální nedostatky

Po formální stránce nemám k předložené práci zásadní připomínky, dovolím si připojit pouze několik poznámek, které dávám autorce ke zvážení:

- V habilitačním spisu jsou často citovány pasáže, na které by bylo vhodné se odvolat, nikoli je v plném rozsahu citovat. Zejména se to týká literární rešerše, cílů a metodiky práce, částečně i příloh.
- Některé části práce jsou zbytečně rozsáhlé, jako např. část. 3 (Cíle a metodiky), z formálního hlediska místy zůstaly nenaplněné, jako je tomu u použitých vědeckých metod.
- Domnívám se, že by literární rešerše měla být zpracována jako komparace poznatků z tuzemských, ale i zahraničních zdrojů k dané problematice za současného vyjádření svého stanoviska k příslušné problematice, které pak uplatňuji v průběhu vlastního řešení.
- Již jsem uvedl, že práce z hlediska zaměření je velice (podle mého názoru neúměrně) rozsáhlá, nesporně si vyžádala nesmírné úsilí od habilitantky po celou dobu zpracování, což se pak místy negativně projevilo na formulaci a přehlednosti jednotlivých částí práce, doporučuji toto konstatování zohlednit při vlastní obhajobě.
- U některých tabulek není uváděn rok (např. na str. 204 u tab. 14, 15, 16 apod.).
- Některé části práce se tematicky prolínají či opakují (např. na str. 110 a str. 165), mám pocit, že by práci prospěla pevná, stručnější logická struktura, stavba a provázanost jednotlivých kapitol.
- Celková úprava i samotné zpracování habilitačního spisu svědčí o zodpovědném přístupu předkladatelky habilitačního spisu.

K výše uvedené habilitační práci mám následující připomínky, dotazy a poznámky

1. Habilitační spis je nesporně unikátní analýza jihočeského ekologického zemědělství, která v takovém rozsahu nebyla zpracována, práce je správně vymezena v celé tzv. biovertikále, tedy od výroby, přes biotrh až po spotřebu. Jsou všechny tyto tři základní oblasti zastoupeny reprezentativně a statisticky průkaznými vstupy, umožňující formulovat relevantní závěry? Prosím o stručný komentář při obhajobě.
2. Požádal bych o stručnou charakteristiku regionálních analýz (průzkumů), které autorka realizovala, způsob jejich realizace a postup zpracování včetně použitých metod a způsob zajištění značného počtu realizovaných dotazníkových šetření.

3. Dotazníkové šetření na farmách – požádal bych o podání informace, kolik z těchto farem má zemědělskou činnost jako svou jedinou výtěžnou činnost a jaké je skutečné výrobní portfolio farem s vlastnickou diferenciací?
4. Na str. 101 jsou uváděny statistické metody, požádal bych autorku o sdělení, které metody v práci využila.
5. Metoda SWOT vymezuje pozici posuzovaného subjektu, jak by z tohoto pohledu hodnotila jihočeské ekologické zemědělství v rámci celého zemědělského agroekosystému?
6. Při analýze byly použity roky 2011 a 2014, zejména údaje v roce 2011 mohou být značně odlišné od dnešní reality, požádal bych o naznačení vývojových trendů u základních oblastí výroby i spotřeby.
7. Kap. 5 (Vyhodnocení analýz) bylo by vhodné při komentářích jednotlivých částí uvést období - rok, kterého se komentáře týkají, není to zcela zřejmé.
8. K rozvoji ekologického zemědělství (EZ), resp. k produkci zdravých potravin brání řada mýtů. Např. EZ je návrat k tradičnímu hospodaření předků, EZ snižuje úrodnost půdy, EZ nezajistí soběstačnost potravinami, jak by autorka na tyto výtky odpověděla?
9. V práci mi chybí část věnovaná predikci budoucího vývoje v oblasti EZ v Jihočeském regionu i v celé ČR. Při prezentaci práce by bylo vhodné stručně očekávaný vývoj naznačit.
10. Rozvoj EZ musí mimo jiné znamenat zásadní změnu v myšlení lidí v oblasti zdravé výživy, současně i rozšíření podniků, které se tímto způsobem výroby zemědělských produktů budou zabývat. V současné chvíli evidujeme stále rostoucí poptávku po mléčných produktech v biokvalitě, nabídka však nestíhá tuto poptávku plně následovat a potenciál rozvoje odbytu této komodity je významný. Než se farma stane ekologickou a začne produkovat BIO mléko, musí absolvovat náročné přechodné období, které trvá obvykle dva roky. PRO-BIO Svaz ekologických zemědělců již odstartoval školením poradců 30. října 2017 v Honěticích rozsáhlý tříletý projekt Ministerstva zemědělství zaměřený na podporu produkce biomléka. V rámci projektu nabídne konvenčním podnikům podporu při přechodu na ekologickou produkci biomléka. Není toto obecná cesta při rozšíření EZ nejen pro oblast mléčných výrobků?
11. Největší plochy v ekologickém zemědělství najdeme v Oceánii (Austrálii) a Evropě, naopak nejvíce ekofarem, přes 80 %, se nachází v Asii, Africe a Jižní Americe. Může autorka stručně tuto skutečnost okomentovat?
12. Česká republika patří mezi 20 zemí světa s největší výměrou půdy v ekologickém zemědělství (EZ) a mezi 10 zemí světa s nejvyšším podílem ploch v EZ na celkové

zemědělské půdě. Ekologické zemědělství včetně výroby biopotravin patří k rychle se rozvíjejícím sektorům ve světě i v Evropě. V řadě zemí (včetně ČR) podíl ploch v EZ na zemědělské půdě přesáhl přes 10 % a důvěra v biopotraviny mezi spotřebiteli roste. Celosvětově je však EZ zastoupeno na 1% zemědělské půdy a zůstává zatím minoritním segmentem zemědělství. Nedocněna je skutečnost, že ekologické zemědělství nabízí svým komplexním přístupem řešení pro řadu současných problémů, jako je například snižující se kvalita půdy, nízká retence vody v krajině, zhoršená kvalita vod, pokles druhové rozmanitosti či zhoršená kvalita ovzduší až po rizika změny klimatu. Jaký má autorka práce názor i na další mimoprodukční funkce EZ?

13. Ekologické zemědělství se v ČR rozvíjí tradičně v méně příznivých horských a podhorských oblastech. Zhruba polovina těchto ploch je dnes obhospodařována ekologicky. Největší plochy ekologicky obhospodařované půdy se nacházejí v pohraničních hornatých okresech Jihočeského, Plzeňského, Moravskoslezského, Karlovarského a Ústeckého kraje. Je tento trend příznivý s ohledem na další rozšíření EZ?
14. V rámci obhajoby bych požádal autorku práce o stručnou charakteristiku procesu kontroly a certifikace EZ v ČR.
15. Z hlediska označení biopotravin je v některých případech pro spotřebitele obtížná situace. V podstatě žádný český potravinářský produkt, který není označen logem biozephy, nelze považovat za biopotravinu. Pokud producent uvádí na obalu potraviny výrazy typu: ekologická potravina, eko výrobek, light produkt, vyrobeno v souladu se životním prostředím, zdravá výživa apod., neznamená to, že jde o biopotravinu, ba spíše naopak jde o klamavou reklamu. Setkala se s tímto případem autorka práce

Závěr

U tak obsáhlé práce, podle mého soudu se značně širokým zaměřením, prokázala autorka snahu v maximální míře analyzovat ekologické zemědělství v Jihočeském regionu ve všech aspektech a rovinách biovertikály. I přes řadu výhrad, některé zásadnějšího charakteru, **doporučuji habilitační spis přijmout k obhajobě v rámci řízení k udělení titulu docent pro příslušný obor.**

V Českých Budějovicích, 18.12.2017

Prof. Ing. Jan Váchal, CSc.